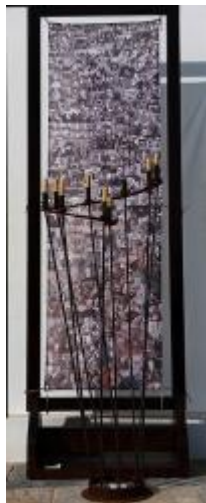

2020 "Το Σβηστό Μανουάλι 1821-2020 In Memoriam", (Τέμπλο: Ξύλο, δερμάτινοι ιμάντες, εκτύπωση σε σημαιόπανο 230x70, Μανουάλι: Σίδηρο, μπετό, κεριά 48x125)

Το Σβηστό Μανουάλι

ένα έργο σε εξέλιξη

ΚΑΤΑ τὰ 1820 ένας βοσκός με τὸ κοπάδι του καθισμένος στὸ πεζούλι κάποιου ρημοκλησιοῦ ἔπαιζε τὴ φλογέρα του. Ἐκεῖ ἕνας Ἄγγλος περιηγητής, περαστικός, ἀφοῦ χαίρησε, ρώτησε τὸ βοσκό:

— Τί πιστεύεις;

Ὁ τσοπάνος σήκωσε τὴν ἀγκλίτσα του καὶ χτύπησε τὸν τοῖχο τῆς ἐκκλησιᾶς:

— Ὅ,τι πιστεύει τούτη! εἶπε.

— Καὶ τί πιστεύει τούτη;

— Ὅ,τι πιστεύω γώ!

[Γιάννη Βλαχογιάννη, *Ἱστορικὴ Ἀνθολογία. Ἀνέκδοτα - Γνωμικά - Περιέργα - Ἀστεῖα ἐκ τοῦ βίου διασήμων Ἑλλήνων 1820-1864*, Ἀθήνα, 1927.]

ΔΙΑΚΟΣΙΑ ολόκληρα χρόνια αριθμεί η παραπάνω καταγραφή, σωσμένη στην περίφημη *Ἱστορικὴ Ἀνθολογία* του Γιάννη Βλαχογιάννη, που έγινε για τον εορτασμό της πρώτης εκατονταετίας της νεοελληνικῆς εθνικῆς παλιγγενεσίας. Εντυπωσιακὴ ἡ ταύτιση που θησαυρίζεται ἐκεῖ, συγκινητικὴ στην απλότητά της, ζηλευτὴ στο αυτοσυναίσθημά της, σπάνια πάντως, ἴσως και ἀνύπαρκτη στις μέρες μας. Τὴ ἔκανε ἐκεῖνο τὸν βοσκὸ νὰ εἶναι τόσο ἀπόλυτος και νὰ μοιάζει συγχρόνως τόσο ἀσφαλῆς; Μήπως ἡ βεβαιότητά του ὅτι εἶναι μέρος ενός ευρύτερου συνόλου, ὅτι με ὅλη τὴν δύναμη τῆς ὑπαρξῆς του και τῆς πίστεως του ἀνήκει σε κάτι που τον υπερβαίνει και ταυτόχρονα τον στερεώνει;

Τον φαντάζομαι νὰ ἀπαντᾶ στον Ἄγγλο περιηγητὴ μ' ἕνα ἐσωτερικὸ φῶς νὰ λάμπει στα μάτια του κι εἶναι αὐτὸ τὸ φῶς που φτάνει μέσα ἀπὸ τὴν μικρὴ αὐτὴ καταγραφή του Βλαχογιάννη μέχρι σε μας για τὴν ποιότητα και τὴν ἀξία του. Αὐτὸ τὸ ἄλλο φῶς δίνει

ουσιαστικότερο νόημα και εμπλουτίζει τη ψυχή και την ζωή μας, γι' αυτό το φως άλλωστε μιλούν και τα περισσότερα θρησκευτικά δόγματα, αυτό το φως επικαλούνται οι άνθρωποι σε ολόκληρο τον πλανήτη κατά την διάρκεια των διαβατηρίων τελετών τους —όταν αυτές δεν εκπίπτουν σε κοσμικές εκδηλώσεις— αυτό το φως τους παρηγορεί συμβολικά μπροστά στην αναπότρεπτη θνητότητά τους, όταν ανάβουν κεράκια και καντηλάκια για τους νεκρούς τους. Το ίδιο φως λαμπραίνει το πρόσωπο κάθε γονατισμένου, όταν αποφασίζει να σηκωθεί.

Ωστόσο, έχω την αίσθηση ότι οι στιγμές αυτές που ο σημερινός άνθρωπος έρχεται σε επαφή με αυτό το εσωτερικό του φως είναι πολύ λιγότερες απ' ότι θα χρειαζόταν μια ισορροπημένη ψυχή, χωρίς ικανή διάρκεια και βάθος και στις περισσότερες περιπτώσεις χωρίς την ισχυρή βεβαιότητα του συνανήκειν που είχε ο βοσκός της ιστορίας μας. Μέσα στην μεγάλη κλίμακα της παρουσίας του ανθρώπου στη γη και κυρίως μέσα στο πλαίσιο του ιστορικού χρόνου μοιάζει σαν να λιγοστεύει κατά περιόδους το φως ή μάλλον σαν να σκιάζεται η φωτεινή πηγή του από σωρούς άχρηστων πραγμάτων· άλλοτε πάλι ενώ γνωρίζουμε πού είναι το φως και η πηγή του, την προσπερνάμε βιαστικοί ανταποκρινόμενοι στο μεγάλο κυνήγι που έχει εξαπολύσει κατά πάνω μας ο σύγχρονος εξωστρεφής και εγωκεντρικός τρόπος ζωής με τις αντίστοιχες απαιτήσεις του.

Αντίθετα, το φως που κυριαρχεί στις μέρες μας είναι πρωτίστως τεχνητό. Το ανθρωπογενές φως της νεωτερικότητας, το χρησιμοθηρικά κατασκευασμένο, κάνει τον πλανήτη μας να λάμπει, ορατός από το κοντινό διάστημα, συνεχώς ολόφωτος! Εκτός από τις πόλεις φωτίζονται και οι ίδιοι οι άνθρωποι κυκλοφορώντας διαρκώς με κινητά, smartphones, laptops, tablet. Πάνω από επτά δισεκατομμύρια πηγές φωτός στον αποϊεροποιημένο κόσμο μας δίχως ίχνος βαθύτερου συμβολισμού, πέρα από τις πραγματοποιημένες επιδιώξεις των πολυεθνικών! Το πιο κοινό χαρακτηριστικό των ανθρώπων σήμερα, σχεδόν σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη, είναι το 'δικαίωμά' τους να κατέχουν ένα κινητό ολοκληρώνοντας με αυτό τον τρόπο την παράξενη, συχνά επώδυνη και πάντως επικίνδυνη ομοιομορφία της παγκοσμιοποίησης.

Σε τι διέφεραν, λοιπόν, οι άνθρωποι της εποχής του βοσκού μας από τους σημερινούς Έλληνες, τι άλλαξε μέσα στα διακόσια χρόνια που κύλησαν;

Υπάρχουν πράγματα που στέκουν ίδια και σήμερα: Τα ατομικά και κοινωνικά συμφέροντα μέσα στην ίδια κοινότητα, που μένουν προσκολλημένα στην κατάκτηση και διαχείριση της εξουσίας· ο διεθνής ανταγωνισμός για τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των πηγών του πλούτου της οικουμένης· τα αρνητικά γεγονότα που συνοδεύουν σχεδόν αναπόφευκτα κάθε επανάσταση, εθνική ή κοινωνική, πράγμα που δεν απέφυγε ούτε ο αγώνας των χριστιανών ραγιάδων, Ελλήνων και Αρβανιτών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας του 1821 εναντίον του τουρκικού ζυγού. Ανάλογα φαινόμενα βλέπουμε και σήμερα παντού. Αλλά αυτό που δεν βλέπουμε συχνά, αυτό που χάθηκε ή έπαψε πια να είναι αισθητό και εμπνευστικό στον σύγχρονο άνθρωπο, βρίσκεται σε μια άλλη αίσθηση του κόσμου, σύμφωνα με την οποία η δικαιοσύνη και το άδικο πηγάζει και στηρίζεται σε μια υπέρτερη τάξη για την οποία τόσο τα μικροσυμφέροντα των ανθρώπων όσο και οι ορέξεις της ισχυρότερης εξουσίας δεν έχουν λόγο και πειθώ.

Το *Σβηστό Μανουάλι* είναι μια προσπάθεια να στοχαστώ εικαστικά αυτή την αλλαγή στον τόπο μας τα τελευταία διακόσια χρόνια με τις αναπόφευκτες προεκτάσεις της κυρίως στο εθνικό επίπεδο αλλά και την αλληλεπίδραση καθώς και τους αντικατοπτρισμούς αυτής της αλλαγής στο παγκόσμιο. Θεωρώντας ότι η σχέση μας με το ιερό είναι κατεξοχήν υπονομευμένη τόσο από τον χρησιμοθηρικό ορθολογισμό όσο και από τα εμπορικά ή εκκοσμικευμένα υποκατάστατά του, και ότι δεν μπορείς εκουσίως να πεθαίνεις για μια Ελευθερία, όπως και για καμιά αξία, που δεν την στοιχειώνουν *κόκκαλα ιερά*, επινόησα την ιδέα ενός *τέμπλου* ως τον χώρο προβολής του σύγχρονου ελληνικού και μέρους του παγκόσμιου δράματος. Ένα τρίπτυχο *τέμπλο* ως το πανόραμα της νεοελληνικής εκδοχής της νεωτερικότητας, όπως αυτή προβάλλεται στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο γίγνεσθαι, και όπως αποτυπώνεται στη δομή των τριών ενοτήτων του έργου: προσώπων, ιστορικών γεγονότων αλλά και συμβόλων (σημαιών ή λογότυπων κινημάτων, κομμάτων ή πολυεθνικών εταιρειών).

Με προβληματίσε η δυναμική του χρόνου πάνω στα πρόσωπα και στα ιστορικά γεγονότα. Δουλεύοντας το έργο αποφάσισα να ξεκινήσω από τον παρόντα χρόνο και να οδηγώ την έρευνά μου χρονικά προς τα πίσω, αυτό για το έργο ερμηνεύεται προς τα *κάτω*. Έτσι λοιπόν, η τρέχουσα πολιτική πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης σε μια χρονικά αντίστροφη σκυταλοδρομία έδωσε γρήγορα την σκυτάλη στην περίοδο του ψυχρού πολέμου κι αυτή με την σειρά της στους ολοκληρωτισμούς και στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο κι από 'κει στον Πρώτο, στους εθνικούς ανταγωνισμούς, στη Μικρασιατική καταστροφή φτάνοντας μέχρι τα χρόνια της επανάστασης του 1821.

Συνέλεξα φωτογραφικό υλικό για τα σημαντικότερα ιστορικά πρόσωπα και τα πολιτικά γεγονότα εκείνων των χρόνων, αλλά και για πιο αφανή επεισόδια και πρόσωπα που πέρασαν δίπλα ή και έξω από την επίσημη αφήγηση και ζωγραφικό υλικό για την εποχή που δεν είχε υπάρξει ακόμα η εφεύρεση της φωτογραφίας. Επεξεργάστηκα όλο το υλικό μου ψηφιακά και συνεχίζω να το επεξεργάζομαι δημιουργώντας ανασυνθέσεις και φτιάχνοντας νέους συσχετισμούς, άλλωστε το έργο βρίσκεται σε εξέλιξη.

Όσο πλήθαινε το φωτογραφικό και πληροφοριακό υλικό τόσο εντονότερη γινόταν η ανάγκη μου να ανατοποθετηθώ απέναντι στο θέμα και να αναδιατάξω το υλικό μου. Έτσι τελικά μετά από διαρκή αναστοχασμό πάνω στην αξία και το πνεύμα προσώπων και γεγονότων και μετά από πολλούς πειραματισμούς κατέληξα στην λύση τόσο του διαφορετικού μεγέθους όσο και του διαφορετικού φωτισμού των εικόνων του έργου.

Το παρόν στην πολιτική του διάσταση με την καιροσκοπική του οπτική, με την σχεδόν πλήρη έλλειψη ηθικής και οραματισμού μου μοιάζει πολύ *μικρό* σε αξία σε σχέση με το παρελθόν κι έτσι μικρό προσπάθησα να το αποδώσω εικαστικά φροντίζοντας ταυτοχρόνως ο φωτισμός του συνόλου να δείχνει προς την ίδια κατεύθυνση· προς την εποχή δηλαδή εκείνη που υπήρξε —έστω για κάποιο διάστημα— ένα ξεκάθαρο οραματικό φως στα μάτια των ανθρώπων που το υπηρέτησαν.

Το έργο ολοκληρώνεται και αποκτά νόημα μέσα από ένα σιδερένιο χειροποίητο μανουάλι

που είναι τοποθετημένο μπροστά από το τρίπτυχο τέμπλο των εικόνων, με λίγα κεριά που κάποτε ήταν αναμμένα αλλά τώρα είναι μισολιωμένα και σβηστά. Όπως τόνισα και στην αρχή το θέμα που με απασχολεί στο *Σβηστό Μανουάλι* είναι το φως σε σχέση με την πηγή του. Πόσο θα μπορέσουμε εμείς, ο καθένας ξεχωριστά, ο λαός μας, όσο υπάρχει ακόμα ως οντότητα που ονειρεύεται και όχι ως πελάτης πολυεθνικών, ο κόσμος ολόκληρος και ο πλανήτης μας ως τόπος της κατοικίας του, όλοι μας να υπάρξουμε μόνο με το τεχνητό φως, και τι θα μπορέσουμε τελικά να δούμε μόνο με αυτό;

Το πανό που είναι τυπωμένο με ανεξίτηλο τύπωμα σε σημαίοπανο και εκτίθεται στην ομαδική έκθεση του Βυζαντινού Μουσείου είναι το πρώτο μέρος μιας σύνθεσης που φιλοδοξεί να αναμετρηθεί εικαστικά με το ζήτημα αυτό!

Νέα Σμύρνη, 8 Οκτωβρίου 2020

Υλικά:

Τέμπλο Νο1: Ξύλο, σημαίοπανο, δερμάτινοι ιμάντες: (230x70εκ.)

Μανουάλι: Σίδηρος, κεριά, μπετό (125x48εκ.)

Θέμα και τόπος έκθεσης:

Γλυπτική. Έκθεση του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος.

Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (στον αύλειο χώρο του Μεγάρου της Δουκίσσης της Πλακεντίας,